

a tertio usque ad octavum vel nonum saeculum, haec bona divisa sunt in tres partes, quarum una assignata est fabricis ecclesiarum, altera pauperibus, et tertia clericis qui ecclesiis deserviebant: ergo illius partis clerici vere facti sunt domini.

2º Concilium Tridentinum, sess. 23, cap. 1, declarat clericos non residentes, fructus suos non facere: ergo qui resident, faciunt fructus suos: porro facere fructus suos, est perfectum in illos acquirere dominium: ergo.

Multi alii theologi contrariam sententiam fortiter tueruntur, inter quos *Habert, Natalis Alexander, P. Antoine, Pontas, Collet, Coll. Andeg.*, etc. Gravissimis autem nituntur rationibus, scilicet, 1º intentione fundatorum, qui clericos ditare noluerunt, sed bona opera facere; 2º mente Ecclesiæ, quæ intentionis donatorum exsecutioni providere voluit, non vero ei derogare: exigit ergo ut superflua in pia opera impendantur; 3º auctoritate concilii Tridentini, quod, sess. 25, cap. 1 de Reformat., « omnino eis interdit ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos augere studeant; » 4º pluribus summorum Pontificum decretis et consueta agendi ratione sacræ Pœnitentiariæ Romanæ in suis responsis. Ratio fundamentalis hujus sententia est, quod prædicta bona ecclesiis sint appropriata et clerici sint eorum tantum administratores, sicut tutores administrant bona pupillorum; ita sæpe loquitur jus canonicum: at øconomi et administratores non habent dominium bonorum sibi commissorum. Ergo. Ad rationes oppositas respondet 1º bonorum divisionem de qua agitur ab adversariis non probari et probabilius non exstisset, siquidem nulla hujus divisionis reperiuntur vestigia; 2º clericos dici posse dominium reddituum bonorum ecclesiasticorum habere, non autem illud habere nisi oneribus gravatum, ac consequenter locutiones primo aspectu oppositas, eo modo fieri concordes.

Quamvis igitur momenta prioris opinionis spernenda non sint, posterior tamen sola sequenda est in praxi ac proinde qui titulo hæreditatis bona ecclesiastica accepterunt, ea ex integro restituere tenentur, nisi ipsi sint pau-

peres: quo in casu partem suæ paupertati proportionatam retinere possent.

Arbitrati eramus pensiones quæ a gubernio nunc solvuntur clericis in Gallia, et bona quæ titulo supplementi parochis et vicariis a parochianis tribuntur, ad bona quasi-patrimonialia revocanda esse; cum enim hæc bona ratione ministerii sacri percipientur, sunt quasi-patrimonialia vel ecclesiastica: at ecclesiastica nobis non videbantur, quia ecclesiis non sunt appropriata, sed clericis personaliter tribuntur, præsertim populorum supplementa, sicut stipendia pro Missarum celebrazione, etc.

Verum nobis prolata est sacræ Pœnitentiariæ decisio quæ sic se habet: *Quasitum*: « An salario quæ in Belgio a gubernio solvuntur pastoribus et canonicis, induant naturam beneficiorum seu honorum ecclesiasticorum, et annexam habeant obligationem inhærentem his bonis, scilicet strictam et canonicam obligationem expendendi superfluum pauperibus seu piis causis, et residentiæ, sub pena non faciendi fructus suos. »

Responsum: « Sacra Pœnitentiaria, perpensis expositis, respondebat jam alias a Sancta Sede, de consilio selectæ Congregationis, responsum fuisse affirmative. » Datum Romæ, die 18 januarii 1819. »

De authenticitate hujus sacræ Pœnitentiariæ decisionis nullus nobis dubitandi est locus. Aliunde illa satis congruit decreto novæ sedium episcopaliū circumscriptiōnis a cardinali Caprara dato Parisiis die 7 aprilis 1802, et in quo statuitur: « Declaramus earumdem ecclesiasticarum dotationem ex iis redditibus conflatam fore, qui ab ipso gubernio, juxta præfatae conventionis tenorem, singulis archiepiscopis et episcopis assignandi erunt. » Saltem tutius est igitur pensiones a gubernio variis titulis ecclesiasticis assignatas, ut bona vere ecclesiastica habere, atque ideo regulas a sacrīs canonib⁹ pro hujusmodi bonis statutas apprime sequi. In quacumque autem hypothesi, certum est clericos functiones titulis suis essentialiter annexas graviter negligentes, contra justi-

tiam peccare et ad restitutionem teneri; jus enim non habent sive ad pensiones gubernii, sive ad parochiarum supplementa, nisi in quantum officia sibi præscripta fideliter adimplent, si legitime non impediuntur.

Bona quæ passim ecclesiis in perpetuum donantur, vel quibus seminaria dotantur aut in futurum dotanda sunt, vere ecclesiastica judicari debent; non enim personis, sed ipsis ecclesiis aut seminariis appropriantur.

Hic quærendum esset an et quando servi dominium habere possint; sed cum status servitutis in Gallia amplius non existat, quæstionem istam prætermittimus.

Alia moveri posset quæsti, de religiosorum dominio; verum illam sufficienter tractavimus in præcedenti volumine, ubi de Voto paupertatis.

§ III. — De objecto dominii.

Hic de variis honorum speciebus, quæ sub dominio hominis cadere possunt, agitur.

Certum est 1º omnia bona in prima rerum origine fuisse communia; Adamo enim et posteritati ejus terram, absque ulla divisione, Deus concessit. Hæc communitas dicitur negativa, quia nullum supponit jus commune realiter existens, nec proprietatem individualem excludit.

Certum est 2º quamdam bonorum divisionem etiam primo tempore factam fuisse, ita ut bona unius non essent alterius: sic Abel dicitur obtulisse Deo munera de primogenitis *gregis sui*. Gen. IV, 4.

Certum est 3º divisionem bonorum fuisse legitimam et sapientem. 1º Legitimam; Scriptura sacra enim eam refert et approbat, loquens, v. g., de divisione inter viros sanctissimos, ut Abraham et Loth, de emptionibus, donationibus, etc., et ita omnes consenserunt. 2º Sapientem; si enim Abraham et Loth communiter habitare nequiverrint eo quod substantia eorum multa esset et quasi indivisa, quid inter alios minus pios futurum fuisset? quot bella, dum unusquisque rem communem, ea utendo, suam facere voluisset!

Aliunde agri remansissent inculti; si enim homo tardus ad laborem, non raro propria negligit, quanto magis communia neglexisset! Ergo. Hinc procul reji-cienda sunt systemata *J.-J. Rousseau*, et eorum qui dicuntur *Saint-Simoniens* et *Communistes*, jam in philosophia confutata.

Certum est 4º res omnes sublunares, humanis usibus idoneas, quæ occupari possunt, sunt utiles, nec usus inexhausti, ut aer, ventus, etc., dominio hominis jure naturæ subjici posse: nam hæc omnia propter hominem a Deo facta sunt. Res illæ sunt corporeæ vel incorporeæ. Corporeæ seu sensibiles dividuntur in bona mobilia et in bona immobilia. Bona mobilia ea sunt quæ moveri possunt sive per se, ut equus, sive extrinsece, ut pecunia. Alia sunt usu fungibilia, ut panis vel pecunia; et alia non fungibilia, ut vestes. Bona immobilia ea sunt quæ transferri nequeunt, sive ex natura sua, ut ager, sive ex destinatione, ut jumenta alicui prædio annexa. Vide *Cod. art. 511* et seq.

Res incorporeæ sunt jura pretio æstimabilia quæ sub sensibus non cadunt, ut jus per agrum transeundi, jus pensionem percipiendi, hæreditatem colligendi, proprietas litteraria, diploma inventionis (*brevet d'invention*), etc.

De his posterioribus dici posset quod, quando scripta aut inventa publica fiunt, quisque ea intelligit et sic vere sua facit; unde jure naturali non possunt perfectum et exclusivum dominium constituere. Hoc in se certum videtur. Sed non minus inconcussum est quod auctoribus et inventoribus, societas, titulo compensationis sumptuum, remunerationis et gratitudinis, hujusmodi pro tempore dominium circa fetus ingenii sui concedere possit.

Certum est 5º hominem dominium habere indirectum et utile in vitam et membra sua; eis enim, ob causam legitimam, uti potest absque cujusque injuria. Ergo.

Superest igitur ut expendamus an homo dominium habeat directum 1º in vitam suam; 2º in famam suam; 3º utrum dominium habere possit in alterum hominem.

1º Homo non habet dominium directum et absolutum

in vitam suam neque in membra, nisi pro servanda vita.

Prob. 1º Scriptura sacra. Sap. xvi, 13 : Tu es, Domine, qui vitæ et mortis habes potestatem. Unde sic : Auctor sacer loquitur de potestate vitæ et mortis tanquam de attributo Deo speciali : hæc autem potestas attributum Deo speciale non esset, si homo dominium de quo agitur haberet.

2º Ratione. Homo seipsum propriis manibus occidere non potest quin injuriam faciat Deo et communitatı : Deo cuius est servus, servus enim non potest propria voluntate servitium domini sui abdicere ; communitatı cuius est pars, et ad quam ipse, in quocumque sit statu, pertinet. Seipsum tamen occidere posset, si perfectum et absolutum in vitam suam haberet dominium. Pariter directum et absolutum non habet dominium in membra sua, quæ omnia, pro modo suo, ad constituendam vitam concurrunt ; sed, cum illa subordinentur ad corpus, sicut partes ad totum, de illis ad servandam vitam disponere licet.

2º Homo dominium, aliquo modo tamen ligatum, habet in famam suam ; ex omnium enim consensu, potest eam propriis laboribus comparare, vel in periculum concicere ; vel injuste læsam in judicio tanquam rem suam repetere, vel se ipsum infamare, v. g., ad petendum consilium, ad humilitatem acquirendam, ad superbiam coercendam, ad misericordiam Dei commendandam, ad famam alteri restituendam. Nisi hæc infamia alicui noceat, nemo de tali agendi ratione tanquam de injuria sibi illata, legitimate conqueri potest. Qui tamen sine rationabili causa graviter se infamaret, eodem modo peccaret ac qui bona sua sine prudentia administraret, et eo gravius quo melior est fama, quæ bonis fortunæ longe præstat ; ille adhuc gravius peccaret, cujus fama ad gloriam Dei vel utilitatem proximi necessaria esset.

3º Homo habere potest dominium utile in alterum hominem, adeo ut licite illo ad laborandum rationabiliter uti possit.

Prob. Si homo utile habere non posset dominium in

alterum hominem, certe quia illud jure naturali, vel jure divino, vel jure civili, vel jure ecclesiastico prohiberetur : at nihil horum dici potest.

1º Non jure naturali. Si enim status servitutis jure naturali prohiberetur, maxime quia omnes homines jure naturali sunt æquales et liberi. Sed omnia bona erant communia, et tamen legitime divisa et facta sunt unius-cujusque propria : eodem modo libertas de qua hic agitur, scilicet jus ad opera, est quasi bonum negativum quod, sicut et possideri, sic amitti et alienari potest. Ergo *a pari*, etc.

Præterea, fieri potest ut aliquis seipsum libere in servitutem redigat, vel ut aliqua sit ratio sufficiens propter quam libertate sua privetur, v. g., *1º jus belli* ; hostes qui capiuntur, retineri possunt ut victi : ergo et ut servi ; *2º delictum* ; in punitionem delicti licet aliquem damnare ad mortem, *a fortiori* et ad servitutem. Nihil impedit quin exstant servi *a nativitate* ; nam, licet dominus prohibendi jus non habeat matrimonium servorum suorum, cum tamen liberi non possint nutriti nisi ipsius impensis, exigere potest ut eorum opera et fructus ad se pertineant. Liberi autem conqueri non possunt injuriam sibi fuisse illatam, quia melius est eos sic esse quam non esse.

2º Non jus divinum. Si enim jus divinum servitutem improbaret, lex illa reperiretur in Veteri, vel in Novo Testamento : at in neutro reperitur ; imo in utroque supponitur servitutem esse licitam : in Veteri, Exod. xxii et Levit. xxv ; in Novo autem, I Tim. vi, 1.

3º Non jus civile. Nam multis temporibus jus civile servitutem in regionibus nostris permisit, etiam nunc illam in aliis regionibus permittit.

4º Denique jus ecclesiasticum servitutem non prohibet, nam variis in locis juris canonici de servitute disseritur, et semper e contra supponitur illam esse licitam in se.

Religio christiana invenit servitutem ubique existentem ; illam non prohibuit ; servos ad fidelitatem, obedientiam et patientiam, dominos autem ad misericordiam

et benignitatem hortata est, sicut et nunc hortatur. Constanter simul, sed magna cum prudentia, usum veræ charitati et ipsi justitiae, propter abusus, sæpe adversum, amovere enixa est; sic multum servorum conditionem allevavit, et ad perfectam eorum emancipationem non parum contulit.

Quæritur 1º utrum servis fugere liceat.

R. Servi a nativitate, vel qui seipsos vendiderunt, vel ab alio juste venditi sunt, vel promiserunt se nunquam fugituros, sine injustitia fugere non possunt; legitimus enim tunc in favorem possessoris adest contractus, qui sine injustitia violari non potest.

Servi tamen qui a dominis excitarentur ad peccatum et grave periculum consentiendi incurrerent, vel inhumaniter tractarentur, licite fugere possent; domini namque in eo casu potestate sua manifeste abuterent et jus obedientiam exigendi non haberent: si vero domini suam agendi rationem mutarent, tunc servi ad illos redire tenerentur.

Qui jure belli vel in poenam alicujus delicti redacti sunt ad servitutem, in foro conscientiae damnandi non essent, si, secluso alterius damno, fugerent, juxta id quod in Tractatu de Legibus, cum S. Th. et plerisque theologis, docemus, ubi de poenis.

Quaritur 2º utrum commercium Nigrorum sit licitum.

R. Commercium Nigrorum, licet in se lugendum, haberi posset ut absolute licitum, modo tres adessent conditiones; scilicet 1º ut Nigri juste libertate sua privarentur; 2º ut nulla esset fraus neque dolus ex parte mercatorum; 3º ut humano modo tractarentur.

Prob. Positis tribus his conditionibus, commercium Nigrorum absolute est licitum, si nec humanitati, nec æquitati naturali repugnet: at positis tribus praedictis conditionibus, commercium Nigrorum nec humanitati, nec, etc.

1º *Non humanitati;* solummodo enim usus vitæ et membrorum venditur: porro usus vitæ et membrorum sub dominio hominis cadere potest.

2º *Non religioni;* siquidem Nigri sub Christianis in servitutem redacti, veram religionem facilius edoceri possunt, quam si liberi in religione sua mansissent.

3º *Non æquitati naturali;* nam, juxta hypothesis nostram, venduntur ab eis qui potestatem habent eos vendendi; et minime repugnat alios esse dominos, alios servos; si enim, ut ait Grotius, «nemo a natura servus est, nemo a natura habet ut non serviat.» Ita Collator Andeg., t. II, des États, et plures aliœ theologi.

Cum autem tres supradictæ conditiones fere nunquam reperiantur, vix accidere potest ut qui tale commercium exercent, damnabiliter non peccent.

Ideo summi Pontifices tale commercium semper reprobaverunt, ut videre est in Constitutionibus Pii II, 7 oct. 1462; Pauli III, 29 maii 1537; Urbani VIII, 22 aprilis 1639; Benedicti XIV, 30 decembris 1741; Pii VII in postulationibus ad principes, et Gregorii XVI, 3 decemb. 1839.

Leges civiles in plerisque nunc regnis, ab anno 1814 sæpe renovatae, hujusmodi commercium stricte prohibent ut humanitate prorsus indignum.

IV. — Quibus modis dominium acquiri possit.

Dominium acquiri potest vel per contractum, vel extra contractum. Ut per contractum olim acquireretur, legitimus requirebatur titulus et rei traditio; nunc autem, secundum novas leges, requiritur et sufficit titulus legitimus ut in Tractatu de Contractibus dicemus.

Varii sunt modi quibus dominium acquiri potest extra contractum: præcipui sunt occupatio, inventio et præscriptio, de quibus in tribus sequentibus dicturi sumus sectionibus; deinde de minus præcipuis obiter in sectione quarta dicemus.

SECTIO PRIMA. — De occupatione.

Licet bonorum divisio in prima rerum origine facta fuerit, quedam tamen semper remanserunt communia,

ut ferae in sylvis, aves in aere, pisces in aquis maris et fluminum, lapilli in profundo aut in littore maris, thesauri in sinu terrae, etc.

Bona quae nullius sunt, cum a quocumque, sine ullius injuria, occupari possint, merito dicuntur ad primum occupantem pertinere, nisi leges aliter statuant. Dicimus *nisi leges aliter statuant*; nam in eo casu jus alterius violaretur, quia leges jus tribuunt illi in cuius gratiam existunt.

In jure novo statuitur res dominum non habentes ad rempublicam seu ad gubernium pertinere. *Cod. civ. art. 713.*

Quaedam tamen sunt res ad usus hominum creatae quae a nemine, ne a principe quidem, possideri possunt, ut aer, lumen, aquae fluminum, etc., sed omnibus communes semper remanent, ut ipse Codex civ. agnoscit, art. 714. Generalissimus usus determinavit plurimarum rerum occupationem dare proprietatis titulum. Sic conchae in littore maris jam collectae, lapides jam coacervati ad collectores pertinent, etc.

Plurimae occurserunt difficultates circa animalium occupationem. Animalia vero triplicis distinguuntur generis; alia enim sunt fera, alia cicutata et alia mansueta seu domestica.

1º Animalia fera, sive terrestria, ut lepores, cuniculi, etc., sive volucres qui libere in aere volant, sive pisces in mare et fluminibus nantes, fiunt primi occupantis, servatis tamen legibus circa venationem et punctionem specialiter existentibus; haec enim animalia ad nullum proprie pertinent.

Sed nonnullae in Gallia speciales existunt leges quae tempus et modum quo venari aut in fluminibus piscari liceat determinant, *Cod. civ. art. 715*: leges autem quae non sunt evidenter injustae, in conscientia et sub peccato obligant. At dici non potest leges circa venationem et punctionem evidenter injustas esse: quicumque ergo venari aut piscari volunt, illas observare tenentur. Circa venationem vide legem 30 aprilis 1790, decretum 11 julii

1810, *Bulletin*, n. 5729, et praincipue legem novissime latam 3 maii 1846.

Hinc 1º venari non licet absque legali permissione, dicta *port-d'armes*. An autem mortaliter peccet qui sine hac permissione venatur, non dicimus. Multo saltem tutius est dictae legis dispositioni se conformare, sed qui licentiam legalem petere omisit, ad solvendum pretium hujus licentiæ, ante sententiam judicis non tenetur, quia contra justitiam commutativam non peccavit.

Hinc 2º in alterius fundo venari non licet sine expresso vel rationabiliter presumpto ejus consensu, siquidem, juxta leges, unusquisque jus venationis in fundum suum habet. Qui tamen contra leges istas venatus esset, ad prædarum restitutionem non teneretur; cum enim haec animalia ab uno loco in alium libere transeant, ad nullum propriæ pertinent; secus, si in laqueo deprehensa invenirentur, aut si graviter vulnerata certo ab eo qui ea vulneraverat capienda forent; tunc enim suam libertatem amiserunt et jam occupari inceperunt.

Hinc 3º retibus piscari non licet in navigabilibus fluminibus; jus enim in illis fluminibus piscandi pretio locatur. Projectili linea, non vero dormiente, in illis piscari olim licebat: non videtur hanc dispositionem fuisse mutatam. Cæterum speciales consuluntur leges, tum circa flumina navigabilia, tum circa minores rivos. Cittatur *Avis du Conseil d'Etat approuvé le 30 pluviose an XIII, au Bulletin des lois*, n. 932.

Jus in fluviis non navigabilibus piscandi ad eos solos quorum proprietates sunt adjacentes, pertinet, et ab ipsa proprietate separari non potest. *Avis du Conseil d'Etat du 19 avril 1811.*

Qui contra leges piscarentur, peccarent quidem, sed ad restitutionem piscium non magis tenerentur quam venatores ad restituendam prædam occisam aut captam: utrique tamen tenerentur reparare notabile damnum quod venando aut piscando intulissent, v. g., magnam quantitatem prædarum vel piscium capiendo, destruendo, dispergendo, etc.; tunc enim jus venandi et piscandi mi-

noris fit pretii. Item, si grave et notabile damnum aliunde inferatur, v. g., si segetes graviter conculcentur, sepes evellantur, etc. Qui hujusmodi damnum inferunt, illud reparare tenentur.

Qui feras muro aut sepe circumclusas occideret, qui pisces in vivario vel in stagno et *a fortiori* in rete caperet, haec restituere teneretur animalia; nam libertatem suam amiserunt, ac proinde ad illum pertinent cuius est rete, stagnum vel vivarium.

Si libertatem recuperassent et probabiliter a domino comprehendendi jam non possent, ad primum occupantem pertinerent, perinde ac si nunquam capta fuissent.

Idem dicendum est de examine apum: quamdiu dominus illud prosequi non cessavit, habet jus illud reclamandi et apprehendendi: secus, examen ad proprietatum fundi in quo requiescit pertinet. *Toullier*, t. III, p. 237, et t. IV, p. 51, citans *la loi du 6 octobre 1791*. Attamen, si dominus fundi apes istas nondum occupavit, qui eas apprehenderet, non magis contra justitiam pækaret quam si nidos avium in arboribus vicini positos toleret. Vide DD. *Gousset*, in art. 714, n. 4.

2º Animalia cicurata, id est, quæ ex feris sunt mansuetæ, aut qua*i* mansuetæ, sicut columbæ in columbario, cuniculi in garena, etc., ad dominum columbarii, garenæ, etc., pertinent: haec ipsa ratio dictat; imo animalia ista in jure novo bona immobilia reputantur. *Cod. civ. art. 514*.

At si columbæ ex uno columbario in aliud columbarium, cuniculi ex una garena in aliam, pisces ex uno vivario vel stagno in aliud transeant, ad dominum posterioris columbarii, garenæ, vivarii aut stagni pertinent, modo illecebris allecti non fuerint. *Cod. Civ. art. 564*.

Si columbæ aut cuniculi viciniis graviter noceant, eos abigere licet: si ad avertendum damnum illos abigere non sufficiat, videtur licitum ea occidere, præsertim cum jus columbarii aut garenæ nunc titulo oneroso non existat, nec titulo gratuito, sed unusquisque jus habeat columbas aut cuniculos in fundo suo tantum alendi, non autem in vicinorum agris.

3º Si animalia cicurata ad dominum ita pertineant ut sine injustitia auferri nequeant, multo magis et animalia domestica, *ut patet*.

Qui haec igitur animalia quolibet modo caperet, qui eorum lanas, plumas, ova, pelles, pilos, etc., sibi appropriaret, restituere teneretur. Pariter qui partem ovis, v. g., ex fauibus lupi eripuisse, eam domino reddere deberet. Facile tamen crederemus animalia que magni non sunt pretii, ut gallinas, anseres, etc., occidi posse quando graviter nocent, et aliter a damno inferendo averti nequeunt; sed eorum cadavera semper domino relinqui debent.

Fodinæ et lapidicinæ jure naturali ad dominum fundi pertinent; nam proprietarius jus habet, non solum in superficiem fundi sui, sed in profundum usque ad centrum terræ: altamen, juxta jus novum, fodinas metallicas, carbonarias, salinacidas, etc., effodere aut effossas continuare sine permissione gubernii non licet. *Lvi du 21 avril 1810 (Bulletin des lois, n. 501)*, citée par *Delvin-court*, t. I, p. 327, edit. in-4°, et par *Toullier*, t. II, p. 102.

Omnes aliae fodinæ, v. g. cretaceæ, arenariæ, marmoreæ, etc., quæ jure positivo non sunt exceptæ, ad dominum fundi pertinent.

Quæritur quid sentendum sit de iis qui ligna cœdunt in silvis, vel jumenta, v. g. equos, asinos, oves, etc., mittunt in pasca publica, sed prohibita.

R. 1º. Qui ligna viridia et notabilis pretii cœdunt in silvis, sive ad privatos pertineant, sive ad principem, sive etiam ad communitatem, cuius sunt pars, ad restitutionem tenentur; injustum quippe damnum inferunt, aut privatim aut etiam communatati, quæ legitime invita est in eo quod unus de communi bono propria auctoritate disponat.

R. 2º. Pauperes qui ligna minoris pretii cœdunt in silvis, v. g., ligna sicca vel parva virgulta, qualia sunt gallicæ *les genêts, la bourdaine, la bruyère*, etc., pro sua gravi utilitate et necessitate, non peccant nec ad restitutionem tenentur; nullum enim fere damnum dominis silvarum inferunt, aut domini rationabiliter non sunt inviti, et

aliquo modo consentiunt; quotidie enim vident aut saltem non ignorant hujusmodi ligna ex silvis suis auferri et non obstant. *Ita generaliter theologi.*

Idem dicendum esse nobis videtur de pauperibus qui in agris et in sepiibus quædam minuta ligna siccæ pro gravi necessitate sua colligunt, si ea colligendo, aliud damnum non inferant, v. g., sepes divellendo; nam domini tunc rationabiliter inviti esse non possunt. Secus ratiocinandum est de iis qui ligna notabilis valoris auferunt, v. g., brachia quercuum cædunt vel frangunt, alias arbores præsertim fructiferas evellunt, juniora succidunt ligna quæ pretiosiora futura fuissent, etc.

Diximus *pauperes*; nam rationabiliter inviti essent domini, si divites hujusmodi ligna vel etiam siccæ cæderent atque auferrent.

Diximus *pro sua gravi necessitate*; non videntur enim facile excusandi pauperes qui talia colligunt ligna, sive in locis campestribus, sive in silvis, ut ea vendant, nisi alio modo vivere non possint aut nisi domini illud cognoscant et impedire non curent.

Quod de lignis dicitur, per proportionem dicendum est de pascuis. Duplicis generis distinguuntur pascua, pinguis scilicet, id est quorum fructus colligi, conservari aut vendi possunt, et pascua vana, vulgo *vaine pâture*. Nemo pecora sua deducere potest in prioris generis pascua, nisi aut jus habeat, aut consensum domini obtineat vel rationabiliter præsumat. Pauperes autem domestica animalia mittere possunt in vana pascua, juxta consuetudinem in variis locis receptam.

SECTIO SECUNDA. — De inventione.

Quadruplicis generis distinguuntur bona quæ inveniri possunt, scilicet thesauri, res nuper amissæ, bona derelicta et bona vacantia.

Punctum primum. — De thesauris.

Thesaurus definitur in novo Codice, art. 716: Res quæcumque abscondita vel infossa in quam nemo se jus habere probare potest, et quæ casu fortuito detegitur.

Jure naturali thesaurus ejus est qui eum detegit, quia antequam detegatur nullus, ne quidem proprietarius fundi, habet in eum dominium. Jure vero positivo, qui thesaurum in proprio fundo invenit, totum retinere protest; qui vero illum in fundo alterius invenit, vel terram ex consensu domini fodiebat, v. g., ad domum ædificandam; vel absque illius consensu: in priori casu, habet jus ad dimidiā partem thesauri, et altera dimidia pars ad proprietarium fundi pertinet. Item si casu omnino fortuito, v. g., transeundo per agrum, thesaurum inventiat. Si autem terram absque consensu domini fodiendo, thesaurum inveniret, totum domino fundi reddere deberet, quia ex actione alteri injuriosa fructum licite percipere non posset. Ita veteres statuerant leges. *Delvincourt*, t. 1, p. 175 et 580, édit. in-4° de 1831, et *Toullier*, t. 1, p. 40, putant judices se hanc veterum legum dispositionem sequi teneri, si hujusmodi casus ad eorum tribunalia deferretur.

Si vero thesaurus inveniatur in via publica, in littore maris, in fluminibus navigabilibus, aut in aliis fundis qui, juxta art. 538 Cod. civ., ad rem publicam pertinent, media pars ad principem deferenda est.

Si usufructarius thesaurum in fundo cuius habet usumfructum inveniret, medianam partem retinere posset tanquam inventor, non vero tanquam usufructuaris; usufructarius enim jus habet tantum ad fructus. *Cod. civ. art. 598.*

Proprietarius qui ex industria thesaurum in proprio fundo querit ac invenit, habet jus in totum ut inventor et proprietarius; usufructarius sic ex industria agens, haberet jus in dimidiā partem tanquam inventor, juxta *Delvincourt*, quia injuriam non fecit domino, terram fundi cuius habet usumfructum fodiendo. Evidem posterior, scilicet usufructarius, ex industria et sine consensu domini agens, ex ipsam littera legis excluderetur; sed potius querenda est mens legis quæ illi facit propter rationem modo expositam.

Observandum est essentialē dari discrimen inter eum

qui thesaurum casu fortuito invenit, et eum qui ex intentione thesaurum inveniendi terram fodiebat; lex enim quæ dimidiam partem thesauri domino fundi adscribit, est lex dirigens et non mere pœnalis, ac proinde ante sententiam judicis obligat: lex autem quæ domino fundi totum attribuit thesaurum de industria quæsitum et repertum, est lex pœnalis et ante sententiam judicis non obligat; ideo namque inventor ad totum reddendum in illo casu condemnatur, quia jus non habebat terram ita fodiendi in alterius agro: porro lex pœnalis, quando pœna est activa et gravis, ante sententiam judicis non obligat, ut videre est in multis quæ pro quibusdam criminibus lege decernuntur; juxta omnes, non est obligatio eas ante judicis sententiam solvendi. Unde in eo casu, inventor ante sententiam judicis tenetur dimidiam partem thesauri domino reddere, sed alteram dimidiam retinere potest donec ad eam solvendam condemnetur. Ita *Lessius*, l. 2, c. 5, n. 59; card. *de Lugo*, d. 6, n. 112; *Sylvius*, t. III, concl. 9, et *Billuart*. Si autem de consensu domini thesaurum quæsisisset, totum sibi retinere posset, quia injuriam ei non intulisset. Requireretur tamen ut jus querendi thesaurum, non vero alias substantias, v. g., lapides, arenas, etc., obtinuisse. Ita *Billuart* cum aliis.

Quæritur 1º an homo qui pretio communi emit agrum, suspicans thesaurum in eo esse reconditum, totum sibi retinere possit, si reipsa illum inveniat.

R. Totum retinere potest; valor enim rei non præcise ex majori aut minori utilitate vel bonitate ejus intrinseca pensari debet, sed ex communi hominum aestimatione: porro emptor agrum juxta communem aestimationem emisse supponitur. Et vero thesaurus nondum repertus, ad dominum agri non pertinet, siquidem jure naturali nullius est. Ergo. *Ita communiter theologi*.

Qui autem thesaurum inveniens, illum reconderet et agrum emeret, medium partem tantum sibi retinere posset, quia media pars ejus ad dominum fundi pertinet, statim ac repertus est.

Quæritur 2º an opifex qui in angulo parietis, vel in arca veteri, aut in veste summam pecunia invenit, illam aut illius partem sibi retinere valeat.

R. Vel quædam adsunt vestigia quibus prudenter judicatur hanc pecuniam ad tales personam vel familiam pertinere, vel nulla exstant hujusmodi vestigia. Si adsint, tota pecunia reddi debet, habet enim dominum. Si nulla hujusmodi sint vestigia, ex definitione novi Codicis, hæc pecunia ut thesaurus haberi debet, ac proinde media pars ejus ad inventorem et altera pars ad proprietarium pertinet. Sic *Lessius*, card. *de Lugo*, in locis modo citatis. Qui bona fide emit arcam in qua gemmas vel pecuniam invenit, totum sibi retinere potest, si nulla sint vestigia quibus judicari possit ad quem hæc pertineant, quia est simul inventor et dominus. Ita *Lessius*.

Punctum secundum. — *De rebus amissis.*

Res amissæ eæ intelliguntur quæ involuntarie perdite sunt, et dominum adhuc merito judicantur habere.

Certum est 1º apud omnes, res istas reddendas esse domino, si inveniri possit; nam res clamat domino.

Certum est 2º etiam apud omnes, inventorem debere dominum inquirere cum diligentia eo majori quo res reperta majoris est pretii; hoc enim præceptum charitatis exigit, et, juxta plures, quasi-contractus proveniens ex eo quod, rem arripiendo, eam subtraxit eis qui forte tales facissent inquisitiones; per suam ergo negligentiam jus domini laderet. Illa vero inquisitio cum expensis domini rei amissæ facienda est: sed, inquisitione diligenter facta, si dominus non appareat, quid faciendum est?

In Codice civili, art. 717, statuitur jus in res hujusmodi legibus particularibus determinandum esse.

D. *Delvincourt*, t. 1, p. 580, testatur se nullas hujusmodi leges cognoscere, et probabilius judicat res inventas, post tres annos, fieri inventoris, si dominus non compareat: hoc autem satis supponere videntur Codicis civilis art. 2279 et 2280, in quibus statuitur quod, si dominus rem suam intra tres annos repetat, inventor eam

.129 ant 19901 35 III 78 198
2.